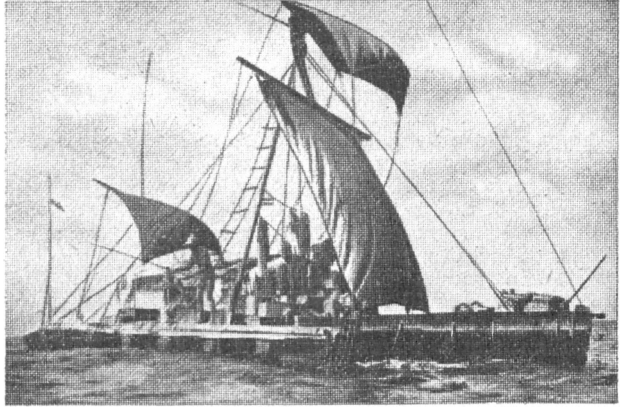

TALÁLKOZÁS A CETCÁPÁVAL

Részlet a Művelt Nép kiadásában
a közeljövőben megjelenő
Heyerdahl: Tutajjal a Csendes-
óceánon című könyvből, amely a
Művelt Ember Könyvtára sorozat
illetménykötete

Az óceánjáró tutaj

Május huszonegyediké volt. A tenger lassú hömpölygéssel sodorta tutajunkat; a nyugati hosszúság 95 fokán és a déli szélesség 7 fokán voltunk. Az idő dél felé járt. A soros szakács ebédre két — reggel fogott — nagy aranymakrélát bontott fel éppen és a beleket a vízbe dobta. Én fűrdővel akartam magam felüldíteni, kifeküdtém hát a tutaj orrára, ahol a víz pompásan körülöccsölgatott, és ahonnan — a kötélvégebe fogódzkodva — mélyebbre lehetett látni a kristálytisza tengerben. Hirtelen egy jókora, mintegy kétnégyterese hal bukkant fel előttem. Tüstént visszahúzódtam és a tűző napfénytől átforrósított tutajperemre ülve lestem a halat, amikor egyszer csak a tutajfaron ülő Knut éles kiáltását hallottam:

— Cápa! — rikoltotta rémülettől elcsukló hangon. A cápákat már nagyon megszoktuk a tutaj körül és egyik sem keltett soha ekkora izgalmat. Valami egészen különös példánynak kellett hát felbukkannia. Mondanom sem kell, hogy mind az öten társunk segítségére rohanunk.

Knut az imént a tutajfar kiálló gerendáin mosta fehéreneműjét. Amint közben felpillantott, olyan szörnyű ábrázat nézett vele szembe, amelyről még álmodni is borzasztó. Igazi tengeri szörnyeteg volt. De olyan óriási és olyan félelmet keltő, hogyha a mesék hétfejű sárkánya, vagy a tengerészmondák óriásörege merült volna fel előttünk, akkor sem lepódtunk volna meg jobban. A feje széles és lapos volt, akárcsak a békák és oldalt két kis szűrős szem ült messze egymástól. Varangyéra emlékeztető állkapcsa legalább másfél méter széles lehetett, szája szögletéből hosszú rojtok lógtak alá. A bőre barnás volt, apró fehér pettyekkel. A rettenetes fej mögött roppant tömegű test következett, hosszú, vékony farokkal, amelynek hegyes vége felfelé irányult.

Ebből is látható volt, hogy hivatlan látogatónk nem a cetfélék közé tartozik.

E sátnafajzat egy ideig nyugodtan és lustán úszott utánunk a kormánylapát mögött. Lomhán csapkodott a farkával, közben pedig apró szemével úgy vigyorgott ránk, mint egy bulldogkutya. Hatalmas hát- és farkuszonya többnyire kiállt a vízből, és ha az állat hullámvölgybe került, széles hátáról úgy folyt le a víz, mint egy mélyen fekvő korallzátonyról. A rettenetes száj előtt egész raj zebra csíkos pilótahal úszott legyező alakú rendben, a szörny hátán pedig egész állatkert lapult a sokféle tengeri élősdiből, nem is szólva azokról a jókora remorákról (20—25 cm nagyságú halféle) vagy gályatartó halakról, amelyek szívókorongjukkal tapadtak rá, hogy vele utazzák be a tengeri.

A tutaj hátsó részén, hat legerősebb horgunkra függesztve, egy 12 kilós delfin lógott, amelyet cápacsaléteknek akasztottunk ki. A pilótahalak többször is odaúsztak, megszagolták, de nem kóstoltak belé, hanem visszatértek urukhoz és parancsolójukhoz, a tenger rémkirályához. Erre a szörny maga indította meg gépezetét — mert valóban olyan volt, mint amikor egy gőzös indul meg —, és kényelmesen odaúszott az »aprócska« falat felé. Próbára tettük. Beljebb húztuk a halat. A szörny erre lassan, lustán egészen a tutaj mellé került, úgyhogy minden részletében pompásan megfigyelhettük. De a világért sem tátozta volna ki a száját. Mindössze egy kis rést nyitott a szája szélén és úgy szürösölte be ezt a mi fogalmaink szerint meglehetősen nagy halat, mintha az akarta volna kifejezni, hogy ilyen semmi zsákmányért nem érdemes kinyitni az egész kaput. Olyan közel voltunk ehhez a sátni teremtményhez, hogy az a hátával nemcsak a tutaj oldalát, hanem szinte bennünket is súrolt, mi pedig — mintha eszünket vesztettük volna —

valósággal fuldokoltunk a nevetéstől e hihetetlenül furá állat láttán. Walt Disney képzőművésze sem tudna kieszelni olyan fertelmesen ocsmány tengeri szörnyeteget, mint ez volt itt előttünk, iszonyú állkapcsával a tutaj közvetlen közelében.

A szörny úgynevezett cetcápa volt. Ez a legnagyobb cápafaj, s egyben a világ legnagyobb testű hala, amelyet ezidő szerint ismer a tudomány. Nagyon ritka állat, de néhány példányát már megfigyelték a trópusi tengerekben. Közepes hossza mintegy 15 méter, súlyát pedig a zoológusok 1—5 tonnára teszik. Láttak azonban már 20 méteres példányt is. Egy megszígyonyozott cetcápa-kölyökből — még pólyáskorban lehetett a kicsike — a halászok 300 kg-os máját szedték ki és mindkét fogsorában három—háromezer éles, hegyes fogat számláltak meg.

A mi példányunk akkora volt, hogy amikor alánk úszott, elől a feje, hátul pedig egész farka kilátszott a tutaj alól. És olyan hihetetlen torz alakú, lomhán mozgó teremtés volt, hogy amikor bamba ábrázatára néztünk, nem tudtuk megállni kacagás nélkül, bár jól tudtuk, hogy farkának egyetlen suhantásával szétverheti tutajunkat. Az állat egyre szűkebb és szűkebb körben keringett körülöttünk, mi pedig csak vártuk, hogy mi fog történni. Valahányszor átkerült az egyik oldalról a másikra, mindannyiszor kilökte a kormányrudat villájából. Ilyenkor a széles lapát végigdörzsölte a hátát.

Szígyonyainkat kézbe véve, dőfésre készen álltunk, de hát akár fogpiszkálókat is elővehettünk volna, mert a mammutnagyságú szörnyel szemben ezek a szígyonyok sem értek többet. Szerencsére a szörny nem adta tanujelét semmiféle rossz szándéknak, csak éppen nem akart a közelünkbe távozni. Úgy kísért bennünket, mint hú kutya a gazdáját. Ilyen vendég-

gel még nem voltak tapasztalataink, sőt nem is számítottunk hasonló tapasztalatra. Kalandunk a tutaj körül úszkáló tengeri monstremmel olyan hihetetlennek tűnt, hogy egyszerűen nem tudtuk komolyan venni.

A cetcápa csak egy órát időzött agaszító közelségben, de nekünk úgy tetszett, mintha már egy napja úsznék a tutaj után. Végre Erik már nem bírta túrtóztatni magát és meggondolatlan kiáltásunk által felbátorítva, közvetlen közelről, teljes erejéből beledöfte kötélre kötött, éles acélszigonyát a szörnyeteg fehérpettyes fejébe. Annak sem kellett több. A következő pillanatban a lomhának vélt test az acélizmok óriási tömegévé változott.

Hogy ezután mi történt, arról magam sem tudok pontosan számot adni. Előbb suhogó hangot hallottunk, amint a szígyonykötél átperdült a tutaj peremén. Utána valóságos vízesés támadt, amikor a szörnyeteg fejfelé a víz alá fúrta magát. Hárman, akik a tutaj széléhez legközelebb álltunk, szinte bukfencet vetettünk a kötél hirtelen rándulásától, a másik kettőn meg tüzes korbácsként vágott végig elszabadult vége. A kötél, amely eredetileg a tutaj oldalához volt erősítve, elég vastag lett volna egy nagyobbfajta bárka vontatására is, most mégis úgy szakadt el nagy csattanással, mintha vékony fonal lenne. Néhány másodperc múlva pedig a szígyony letört nyele is fölbukkant a habok közül, tőlünk vagy 180 méternyire. Utána egy raj izgatott pilótahal surrant végig mellettünk, hiába próbálva utolérni urát és parancsolóját. Mi még sokáig lestük, vajon fölmerül-e újra a dühöngő tengeri rém, hogy bosszút álljon rajtunk a könnyelmű támadásért — de szerencsénkre nem láttuk többet.

»ORSZÁGOK RONGYA! KÖNYVTÁR A NEVED...«

Könyvről, könyvtárról már számos verset írtak. Vörösmarty költeménye, a Gondolatok a könyvtárban, világvisszonylatban is kimagasló érték. Születéséről Gyulai Pál jegyezte fel a következőket:

»E költemény alapeszméje az Akadémiai könyvtárban villant meg Vörösmarty lelkében. midőn 1844-ben Toldy, a könyvtár újonnan rendezője, oda vezette, hogy megmutassa neki, mennyire haladt a munkában. Vörösmarty egy darabig fel s alá járt a könyvtárban, felnyitott néhány könyvet, aztán beszélgetett Toldyval s egy pár oly megjegyzést tett, melyek e költeményben is előfordulnak. Magát a költeményt is egy akadémiai

ülés alatt írta, midőn valaki egy igen hosszú és unalmas értekezést tartott.«

(Az akadémiai könyvtár ebben az időben az ún. Trattner-Károlyi házban volt. Ma Petőfi Sándor u. 3., a Corso Étterem épülete.)

A Könyvtárban fogant gondolatsor a könyvkészítés, illetve a papírgyártás korabeli helyzetéből indul ki és innen jut el a legmagasabb erkölcsi mondanivalóhoz. 1844-ben hazánkban még rongyból készült a könyv anyaga: a papír. Erre vonatkozik az »Országok rongya! könyvtár a neved...« sor is.

Érdeemes megjegyezni, hogy a vers születésével majdnem egyidőben szabadalmaztatja Johann Gottfried Keller találmányát: a fapapír gyártási eljárását.